

x

Dr. Ivo Šorli: Vprašanje.

x

bežečih konj. Z nežno slastjo je božala njena roka perje golobic in dlako mladih leopardov. Igrala se je z zapestnicami ukročenih kač in poljubovala njih mrzlo lepoto.

Tiho je hrepenela z vrhovi gora in tiho slutila s prepadi skal.

Molčali so psalmi njene duše, zamaknjene v baldahine listja in zvezdnega azurja, v bajke vzcvitajočih in umirajočih vrtov.

Prve njene pesmi so ostale svete in neizgovorjene.

Nekoč pa je izvedela svojo usodo. Oko ji je obstalo na licu moža. Ponos njegovega čela, smelost njegovih oči, sila njegovih ramen in prsi, zmagovitost njegovih kretenj so ji povedale, da je žena.

Udano je čakala, da jo pokliče njegov pogled. Poklekovala je pred njim, zasanjana v noč, sužnja in beračica.

Hodila je pred njim v solncu z majesteto kraljic in s tesno stisnjenimi ustnicami ukazovala, naj se dotakne s poljubom jermena njenih sandal.

Bežala je pred njim z lepim sramom na licih v samoto zamišljenih svetišč, nuna z lučjo večne ljubezni v rokah, vzdihujoč po njegovi bližini.

Na prosečih dlaneh je dvigala k bogovom nedolžno mladost in jih rotila, naj ji jo zamenjajo z njegovo.

Orakel je izrekel črno obsodbo. Razgalila je bele grudi in s tankim bodalcem ranila utrujene žile, da pomiri koprnjenje krvi.

Mokre od rdečih življenjskih kapelj in solz, so se rodile njene pesmi v beli dan.

Šla je v množice ljudi, v bakhantski pijanosti je segla v strune zlate lire in vezala je v girlande besed krasoto ženske duše.

Postala je živ akord njegovega imena.

Za krohot in za aplavz je razprodajala svoje srce.

Pesmi so bile izgovorjene. Ona sama se je žrtvovala neusmiljenim bogovom sredi praznega svetišča.

Ni napočno - 9 me

Dr. Ivo Šorli:

Vprašanje.

I.

Velecenjena gospa!

Dovolj sem se borila sama s seboj, predno sem se odločila; zato bom zdaj zahtevala od svoje roke, da napiše brez oklevanja, kar ji bom rekla.

Ako povem, da sem žena slikarja Jana, vem, da se boste zdržnili. Toda ne ustrašite se! Ne samo, da ne nameravam niti besedice očitka: čeprav mi je vse znano, kaj je bilo med vama, vam smem tudi tem manj kaj očitati, ker prihajam k Vam le kot prošnica...

Bilo je v neki čudni uri približno pred tremi leti, torej v drugem letu najinega zakona, ko mi je vse povedal on sam. In ker ve o stvari tudi Vaš gospod soprog, je mogoče, da Vam pišem, kar Vam pišem, ker drugače bi seveda molčala.

Kako me je zadelo tisto njegovo nesrečno odkritje, si pač niti misliti ne morete. Jaz, ki sem odbila toliko sijajnih ponudb, dà, napravila svojemu srcu često celo silo, samo iz blaznega strahu, da ne postanem žrtev svoje — dote, jaz sem morala spoznati, da sem postala žrtev v drugem, še bolj tragičnem smislu: obliž za veliko življenjsko rano človeku, ki ste mu baje prav Vi svetovali ta medikament in izbrali baš mene, ker da mu moja «plemenita narava» jamči «vsaj toliko sreče v zakonu, kolikor mu je je po ti katastrofi pričakovati še mogoče»... K vsemu temu še to, kar sem kdaj slišala o Vas, vse to vzhičenje vseh moških — in ne najslabših! — ki so Vas poznali; ta zavest, da morate biti res ženska, ki je več ne pozabi, kdor ji je enkrat zapadel! In zanj je moralo veljati to tem bolj, ker se vezi med vama niso razvezale same...

Zazdelo se mi je, da mi je zdaj vse jasno: zakaj je včasih cele minute strmel izgubljen pred se; zakaj je paleta često cele ure mrtva čakala v njegovi roki, kdaj se človek zbudi; kako se me je včasih oklenil, kakor da se boji zdrkniti v prepad...

Pozneje sem morala žalibog — ah, sedaj smo že tako daleč, da žalibog moram rabiti ta izraz — pozneje sem morala žalibog spoznati, da sem se motila... In če ste res to, za kar slovite, potem to, kar bom zdaj rekla, ne more žaliti Vaše občutljivosti, ki je je tako le prepogostoma sama ničemurnost. Da, še več: če bi ga videli zdaj, kakršen je: sklonjenega, upadlega, z zbeganimi in motnimi očmi, s posinelimi ustnicami, skoraj rumenimi lici, redkimi, toliko prerano posivelimi lasmi, komaj še senca nekdanjega ponosnega moža, ne bi si mogli niti želeči, da je žrtev svojega — hrepenenja po Vas...

V resnici tudi vsa tista njegova izgubljenost in zbeganost ni bila nič drugega, nego začetki te grozne bolezni, ki je zdaj tu in ki jo zdravniki v svojem strašnem jeziku imenujejo — «melanholija»... In dasi njegov glavni zdravnik, obenem njegov prvi prijatelj, dr. Stremen, ki pozna med drugim tudi to — Vaše — poglavje iz

življenja ubogega Stanka sicer dvomi, da bi uspeh tega mojega današnjega tako mučnega pisma mnogo koristil, si ne morem pomagati, da si ne bi rekla: «Brezdvomno, sanatorij in tamkajšnje strokovnjaško zdravljenje bo storilo svoje; toda par prijaznih besed gospoda Grudna — Vašega soproga — bi storilo lahko celo čudeže...»

Morda ste že čuli ali čitali, da se ta nesrečna bolezen javlja celo navadno v tem, da si začne bolnik očitati kako bolj ali manj važno dejanje iz svoje preteklosti. Zgodi se, da se leta in leta muči radi tega, ker je nekoč kot otrok miško ubil. Naš siromak si je na svojo nesrečo izbral bolj konkreten prestop: to, da je varal svojega prijatelja, Vašega moža... Stokrat in stokrat na dan ponovi to — doslej res še samo v najožjem krogu, a kdo ve, če nekega dne ne pred vsakim, ki mu pride blizu...

In zdaj se Vam bo pač že zdelo, česa sem Vas prišla prosit. «Na svojo nesrečo si je izbral ta prestop», sem rekla gori — lahko, da pa tudi na svojo srečo. Zakaj ubita miška ne bi mogla več odpustiti — človek more, ako hoče...

Sama zase bi seveda ne prosila. Morda niti ne zanj — vsaj Vas ne. Toda če pogledam otroka, se mi zalijejo oči: očeta bi mu rada rešila.

Mislim, da boste po vsem tem tudi razumeli, zakaj ne pišem naravnost Vašemu gospodu soprogu, svojemu staremu in — dovolite — ljubemu znancu, nego Vam neznanki: materinska roka trka na Vaše materinsko srce in upam, da se ni prevarila...

In tako se Vam že vnaprej vdano zahvaljuje:

Milka Janova.

II.

Velecenjeni gospod!

Čim sem včeraj oddala tisto svoje pismo na Vašo gospo, se skoraj razumeti nisem mogla, zakaj sem storila tako. Niti na um mi ne pride, da bi jo sumničila, ali Vam pokaže pismo ali ne; toda to si pravim: prošnja je že skoraj blazna, in niti zameriti mu ne morem, ako poreče: meni ni pisala, torej tudi odgovoriti ni treba. In potem bi čez toliko časa vseeno morala pisati še enkrat. Toda čas beži, in bolezen grabi vsako uro globje v te nesrečne možgane. In ko sem povedala včeraj zdravniku, kaj sem storila, je vendar potrdil, da bi od te strani prišla lahko rešitev — pri ti bolezni je vse mogoče.

Toda ne — niti to ni bilo. Zakaj, ako se niste popolnoma izpremenili — in to se niste, ker se moške Vaše vrste ne izpreminjajo

— dà, ker ste gotovo še vedno isti, ne bi me bili pustili brez odgovora, i da je pismo dospelo preko druge roke do Vas. Nego samo bolj pošteno se mi zdi — posebno zdaj, ko tudi Vaša gospa soproga ne more reči, da se godi kaj za njenim hrbtom — da stopim naravnost pred Vas, oči v oči...

Te Vaše oči! Človek je pogledal vanje in je videl takoj do njih globin. In tisti Vaš nasmeh, ki je najprej kakor tajil, da ni tako, kakor pravijo oči, a potem takoj dobrodušno potrdil: «Je, je tako...» O, če ste še isti, kar sedete, vzamete kos papirja in napišete: pozabljeno, odpuščeno! — Vi, ki Vas to stane tako malo... Da me razumete: stane tako malo, ker ste eden izmed redkih, ki mu je slajše dajati, nego držati...

Pa to seveda niso pokloni. Samo tako ljubo mi je, da spet lahko govorim z Vami, ko z Vami tako lahko govorim... Da, kako mi je? Ali res prosim? Ali nisem prišla samo malo počebnat, obnovit ljubo staro znanstvo? S kako pravico me niti ni sram? Kako da si moram šele po sili dopovedati, da je že nekaj nadčloveškega, kar zahtevam od Vas? Da iz Vaših rok sprejmem zdravilo za onega, ki je z zahrbtno roko...

Ne, stvar je gabna! Zato dajte brzo sem, ker je potrebno, da ne govorimo več o tem! In zdi se mi, da ste maščevani: pogledjte, zdaj me je vendar oblila rdečica... In kajne: tako rdečico na licu njegove žene sprejmete za odpustni dar?...

O, zdaj šele občutim vso sramoto! Da bi smela roko, ki že daje, spet odriniti, čeprav bi jo hotela poljubiti prej...

Vaša vdana

Milka — Sitarjeva.

III.

... Milka Sitarjeva mi je pisala! V časopisih sem čital pred leti, da se je poročila z mojim nekdanjim najljubšim prijateljem Stanom Janom, in včasih je potem kdo povedal, da živi v tistem preljubem našem belem mestu tam za gorami, srečna in vesela in vsak dan lepša... To je tista Milka Sitarjeva, ki ji je človek samo v oči pogledal, pa je videl vse sladkosti življenja... vse tiste sladkosti življenja, ki so — za druge ljudi... Pa ker je bil človek še mlad in dober in neumen, se jih je samo veselil, teh njenih oči, in je čisto mogoče, da je bil njegov nasmeh samo dobrodušen, morda celo srečen... To je Milka Sitarjeva s tistim čudovitim srebrnim smehom — meni samemu se ga je bilo nasulo toliko vse tja dol do globin srca, da mi še zdaj zazveni, če izreče kdo njeno ime...

✕

✕

Samo takrat, ko sem osupel obstal sam in praznih rok sredi življenja, pa sem se najprej spomnil nje, ni hotelo zapeti nič več ...

Toda nič komedij, gospa: to je tista Milka Sitarjeva, ki sem ob njej vedel že takrat čisto natanko, kaj pomeni, da se samo pogledava, pa že vse veva, kaj pravi glava in misli srce, natanko vedel, da je to tisto dekle, s katerim bi mogel to življenje — prečutiti. Zakaj čeprav bi govorila veliko in lepih besed, pod njimi bi bilo vedno tisto, kar je v lepi pesmi pod lepimi besedami: pesem sama ... A čeprav sem vedel in razumel vse to, in čeprav z idealizmom nisem krošjaril, sem se bil prestrašil njenega — bogastva ... In to je navzlic vsemu tudi edina ženska, ki sem jo vsaj sredi svojih najčrnejših misli in vsaj za hipe občutil kot «izgubljeno srečo» ... Zakaj drugače sem človek, ki svojih zagrešenj življenju ne priznava rad; in če sem spoznal, da sem bil posegel namesto po zlati, po srebrni ali še slabši čaši, sem si jo rajši pozlatil ...

Ljubo pa mi je, da sem mogel to enkrat povedati, z neko pravico in — brez greha ...

Toda naposled stoji pravzaprav gospa Janova in ne več Milka Sitarjeva pred menoj in zahteva — moje zadnje orožje iz rok ... Seveda gospa Janova, ki je bila prej Milka Sitarjeva ...

Gospa Milka: napraviva kompromis! Ne vem, kam nameravate s svojim bolnikom, toda kaj hočete boljšega, nego je sanatorij na griču tik našega mesta? Vrh vsega še morje, ki ga ima večina ljudi vendar tako rada. Malo drag je sicer ta sanatorij, toda to pri Vas, kakor se pravi, ne igra vloge. Priskrbel sem si takoj prospekt, ki ga Vam pošiljam pod /. — Telegrafirajte — v dveh dneh ste lahko tu, vse bo pripravljeno!

Moja žena, ki ji sicer ne pokažem tega pisma, a sem ji povedal svoj predlog, je — ljubosumna ... Tako, da ji je usoda bolnikova očitno postranska stvar. Koliko se iz tega lahko razvije prezanimivih situacij! In prav radi tega ne morete mojega predloga smatrati za kako «diskretno vprašanje», ali je «pošteno zbližanje mogoče» ... Midva sva vendar dovolj močna — Vi in jaz — da obdrživa vajeti v rokah, (... če hočeva seveda ...) — naj se zdaj drugi malo zvišajo! ... In vsi smo pravzaprav še tako mladi — čemu bi se branili darov, ki nam jih življenje še ponuja? ...

Naposled bi bil nekak pismeni reverz iz mojih rok: «Pozabljeno — odpuščeno!» tudi nekako banalen. Sam pojdem na hribček, ko in seveda ako bo dečko že gori, in mu porečem: «Kaj se grizeš, čuk! Kdaj sem že jaz pozabil! In kaj je bilo naposled na stvari: saj sta sama in vedno oba zatrjevala, da nič slabega. No torej!»

x

Dr. Joža Glonar: † Nestor Memnonovič Petrovskij.

x

Verjemite, gospa, še če je bilo, ga preverim, da ni bilo, kakor so tistega, ki so mu vrhan voz sena odpeljali iz želodca.

Pričakujem torej z vso gotovostjo najprej Vaše brzojavke in potem Vas same!

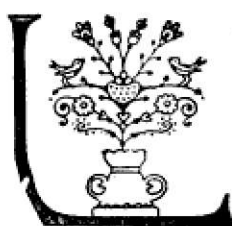
Vedno pa Vam je in v vsaki stvari prevdano na razpolago

Vaš stari Vlado G.

Dr. Joža Glonar:

† Nestor Memnonovič Petrovskij.

(Poglavje iz ruskoslovenskih stikov.)

Ueta 1903., 28. julija se je v spominsko knjigo ljubljanske licejke vpisal «Nestor Petrovskij, priv. docent iz Kazani». Pred njim so se vpisali A. Metlinskij, A. Trojanskij, E. Fortunatov (1862), N. Popov, O. Bodjanskij (1864), A. Duvernois (1866), A. Hilferding (1867), V. Lamanskij (1868), V. Stasov, V. Kačanovskij (1880), P. Bezsonov (1881), I. Palmov (1883), P. Syrku (1900), B. M. Ljapunov (1901), G. Iljinskij (1903), za njim pa P. Zabolotskij (1905), A. Iacimirskij (1908) in S. Kulbakin (1912). To je dolga, toda ne popolna vrsta učenih Rusov, ki so jih znanstveni interesi in državne «komandirovke» gnale na zapad v teku zadnjih sto let in ki so se pri tem bliže seznanili z nami in našim svetom. Na vsakem izmed njih lahko opazamo prikazen, ki ji doslej ni ušel noben inteligentnejši tujec, ki se je bliže seznanil s slovenstvom in njegovimi težnjami: čim globlje se je seznanil ž njim, tem gorkeje ga je vzljubil. Na nobenem se to dejstvo ne pozna tako jasno, in redki so, ki so med Rusi toliko storili za spoznavanje slovenstva, ko ravno Petrovskij. Lani, 6. febr. (st. št.) je umrl kot profesor slavistike na kazanski univerzi, še ne petdeset let star. Njegovo življenjsko delo je končano; spodobi se — ne, naša dolžnost je! — da se ga spomnimo.¹

Življenjski poklic in smer znanstvenega delovanja Petrovskega izhaja popolnoma naravno iz miljéja, v katerem se je narodil in vzrastel. Njegov oče Memnon Petrovič je bil znamenit slavist, učenec V. I. Grigoroviča in po njegovem odhodu v Odeso sam

¹ Podatke o njegovem življenju in znanstvenem delovanju med vojno sem posnel iz rusko pisanega nekrologa M. Popruženka, ki ga je prinesel «Slavjanski kalendar za 1922. godina. Izdava Slavjanskoto društvo v Blgarija», na str. 63. do 66.